

**UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO
PRAHA**

Bakalářské prezenční studium
2009 – 2012

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Kateřina Herdová

Anglická reformace x Česká reformace

Praha 2012

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Hugo Schreiber

**JAN AMOS KOMENSKÝ UNIVERSITY
PRAGUE**

Bachelor Full-time studies
2009 – 2012

BACHELOR THESIS

Kateřina Herdová

English reformation x Bohemia reformation

Prague 2012

The Bachelor thesis work supervisor:

PhDr. Hugo Schreiber

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne..... 2012

Kateřina Herdová

Poděkování

Chtěla bych poděkovat vedoucímu své práce PhDr. Hugo Schreiberovi za intenzivní a vstřícný přístup ohledně převzetí práce a za cenné rady, které mi poskytl.

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá náboženskou reformací, která je spjata se vznikem husitského revolučního hnutí v Čechách a vznikem anglikánské církve v Anglii. Studentka se v práci zaměřuje na vznik reformace, její průběh ve zmiňovaných zemích, a také na důležité osoby, které byly s reformací spojeny. Mezi tyto osoby patří: John Wycliffe, William Tyndale, Jan Hus, Petr Chelčický a Jindřich VIII. Práce pojednává o nových církvích, které během reformace vznikly - anglikánské a Jednotě bratrské. K vypracování práce byla použita metoda komparace, historická metoda a čerpání z písemných pramenů.

Klíčové pojmy

Anglikánská církev, Basilejská (Jihlavská) kompaktáta, husitství, husitismus, Jednota bratrská, Lollardé, protestantismus, protireformace, reformace.

Annotation

The issue of religious reformation since its inception to the final outcome was studied in this thesis. The main emphasis is given on the Reformation in England and the Czech Republic. There is described the origin, progress and important personalities of the Reformation as John Wycliffe, William Tyndale, Jan Hus, Petr Chelčický and Henry VIII. Then this thesis deals with the newly established churches - Church of England and Bohemian Brethren. To create this thesis were used the following methods – the method of comparison, historical method and drawing on historical sources.

Keywords

Basel (Jihlava) compact, Bohemian Brethren, Church of England, Husitism, Husitismus, Lollards, Protestantism, Counter-reformation, Reformation.

OBSAH

ÚVOD	8
1. OBECNÉ PŘÍČINY VZNIKU REFORMACE.....	9
1.1 RENESANCE A HUMANISMUS	13
1.2 MEZINÁRODNÍ KONTEXT REFORMACE.....	14
1.3 ČESKÝ TRŮN V DOBĚ REFORMACE	16
1.4 ANGLICKÝ TRŮN V DOBĚ REFORMACE	21
2. JAN HUS (1372-1415).....	22
2.1 BOJ O ODPUSTKY	24
2.2 KOSTNICKÝ KONCIL.....	25
2.2.1 Husova literární tvorba.....	27
3. HUSITSKÉ REVOLUČNÍ Hnutí.....	29
3.1 HLAVNÍ HUSITSKÉ SMĚRY	32
3.1.1 Bitva u Lipan 30. května 1434	33
3.1.2 Basilejská (Jihlavská) kompaktáta	35
3.1.3 Jednota bratrská.....	36
4. REFORMACE V ANGLII	37
4.1 WILLIAM TAYNDALE (1494-1536)	40
4.2 THOMAS WOLSEY (1475-1530).....	41
4.3 THOMAS CROMWELL (1485-1540).....	42
4.4 THOMAS CRANMER (1489-1556)	43
5. PRŮBĚH REFORMACE V ANGLII.....	44
6. PROTIREFORMACE	48
6.1 PROTIREFORMACE V ČECHÁCH.....	50
6.2 PROTIREFORMACE V ANGLII	51
7. ČESKÁ A NAGLICKÁ REFORMACE - KOMPARACE	52
ZÁVĚR	54
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	56
INTERNETOVÉ ZDROJE:	58

ÚVOD

V této bakalářské práci bude řešena problematika náboženské reformace v Čechách a Anglii. V Čechách bude postupováno od myšlenek mistra Jana Husa ke vzniku husitského revolučního hnutí a v Anglii od myšlenek Johna Wycliffa a Williama Tyndalea ke vzniku anglikánské církve. Popsány budou také osoby, které s oběma reformacemi úzce souvisely.

Právě reformace byla odezvou na nespokojenost obyvatelstva po celé Evropě. V Čechách bylo reakcí husitské revoluční hnutí a v Německu vznik luteránství, které pronikalo až na území Anglie, kde sehrálo nejvýznamnější roli.

Téma bakalářské práce jsem si vybrala záměrně, jelikož je reformační období důležitá etapa evropských dějin. Impulsem pro mě také bylo přečtení sepsání seminární práce na obdobné téma, a proto jsem se rozhodla pro širší poznání dané problematiky formou této práce.

Dalším důvodem ke zpracování práce byl také dopad na současnou společnost, která dodnes v Čechách používá Husem zavedená diakritická znaménka. A v Anglii funguje do dnešních dob anglikánská církev podřízená ve věcech světských i duchovních panovníkovi.

. Jde především o to, aby si společnost uvědomila, že dobu v níž dnes žijeme, formovali teologičtí učenci tehdejší společnosti.

Cílem práce je především porovnání reformace v Čechách, kdy budeme postupně pronikat do problematiky učení mistra Jana Husa, jehož myšlenky inspirovaly vznik husitského revolučního hnutí zejména pak mezi lety 1419 - 1437. V Anglii pak budeme postupovat od učení Johna Wycliffa, přes myšlenky Williama Tyndalea, kteří svými vizemi též podnítily vznik samostatné anglikánské církve. V návaznosti na počátky reformačních myšlenek budou dále zmíněny i reformace, které probíhaly v dalších zemích Evropy, zejména pak v Německu a Švýcarsku. Závěrem bude celkové porovnání dopadů reformací na společnost v Anglii a Čechách.

1. OBECNÉ PŘÍČINY VNZNIKU REFORMACE

Od poloviny 14. století doléhají na Evropu silné otřesy v podobě morových ran, jež postihly celý kontinent, vleklých válečných konfliktů, rozštěpení v církvi a především demografického poklesu předznamenávající příchod pozdního středověku v letech 1378 n. l. – 1526 n. l. Tato krize vyvolávala požadavky na změnu duchovního i materiálního života¹, kdy obyvatelé ztráceli jistoty ve všech oblastech bytí. Proto začali hledat nové hospodářské možnosti, o něž by se mohli opřít, a které by jim mohly poskytnout kvalitnější orientaci v nesnadném životě. Charakteristická byla především zemědělská kolonizace a rozmach městského hospodářství.²

V důsledku úbytku obyvatelstva, kde se naprostá většina živila zemědělstvím, se rozvířaly *cenové nůžky* (velké rozdíly mezi nejnižší a nejvyšší vrstvou společnosti). Ceny řemeslnických výrobků stoupaly, zatímco ceny zemědělských výrobků stagnovaly. Ve velkých městech vznikaly rozpory mezi bohatými kupci a drobnějšími řemeslníky.³

Důležité je také zmínit církevní hříchy, za něž platil papalismus (církve řídí papež vybavený všemi plnými mocemi) a ideologii papežské teokracie tedy, že v církevních záležitostech byla nejvyšší jurisdikce přiznávána papeži. Bible držela v šachu lidský strach z neznáma, čarodějnic a hlavně d'ábla, který všechny trestal.⁴

Na počátku 15. století se na tyto projevy pokusila reagovat první evropská reformace – české husitství, aby se následně místo odpovědi dočkala statutu problému, kterému musela evropská společnost čelit. Mluvíme-li

¹ RANDÁK, J. A KOL. *Dějiny českých zemí*. 1.vyd. Praha: Knižní klub, 2011. ISBN 978-80-242-3205-8.

² ČORNEJ, P. *Dějiny evropské civilizace I*. 1.vyd. Praha: Paseka, 1995. ISBN 80-7185-010-1.

³ Tamtéž.

⁴ KOLEKTIV AUTORŮ, *Renesance a reformace od r. 1500-1592*. 1.vyd. Praha: Jan Vašut, 1999. ISBN 80-7236-018-3.

o české reformaci je nutno poznamenat, že její základy jsou mezinárodní. Předchůdcem české reformace byl Jan Hus, který navazuje na myšlenky Angličana Johna Wycliffea, mezi něž patří:

- Myšlenkový princip kritiky papežské teokracie V samotné Anglii i ostatní Evropě nemá Wycliffe pokračování.

- Mezinárodní valdenství (prvotní návrat k církvi, zřikání se prelátů a kněžstva a důsledná kritika hierarchické stavby církve).

- Mezinárodní chiliasmus (náboženské učení o druhém Kristově příchodu a o jeho tisíciletém království na zemi).⁵ Veškeré reformní myšlenky, které Hus hlásal, tak vycházely z Wycliffova učení, jež bude podrobněji popsáno níže. Do Německa se tyto myšlenky dostaly přihlášením Martina Luthera, který žil mezi lety 1483 – 1546, (od roku 1516 kázal o problematice odpustků, 31. října 1517 vyvěsil 95 tezí na vrata kostela ve Wittenbergu) k Husovi a českým husitům jako ke svým bezprostředním předchůdcům. Toto přihlášení k husitskému učení mělo na utrakvisty inspirativní vliv. Cítili se vysvobození ze své tíživé dosavadní mezinárodní izolace a Lutherův rozhodný rozchod s církví v nich oživil kompaktní zastřenou tendenci učinit stejný krok. Luther je v tom přímo podporoval.⁶

V roce 1529 německá a švýcarská města, právě tak jako mnozí němečtí šlechtici, přijala reformaci, protestovali proti závěru Wormského ediktu (rozhodnutí císaře Karla V. ze dne 26. 5. 1521 proti Martinu Lutherovi, vydané na zasedání říšského sněmu, na Luthera a jeho stoupence byla uvalena říšská klatba, Lutherovy spisy měly být spáleny - tento edikt se stal počátkem náboženských střetů v Německu) po této události se začali se nazývat protestanti.⁷ (Protestantismus je jeden z hlavních směrů křesťanství, vycházející z náboženských reformních hnutí západní Evropy pozdního středověku a raného novověku.)⁸

⁵ KALIVODA, R. *Husitská epocha a J.A. Komenský*. I.vydání. Praha: Odeon, 1992. ISBN 80-207-0341-1.

⁶ Tamtéž.

⁷ Historia blog - *Raný novověk v českých zemích*. [online] [cit. 2012-06-08].

Dostupné z WWW: <http://historia.blog.cz/0804/ranny-novovek-v-ceskych-zemich>.

⁸ DRESLER, J. *Masarykova Abeceda*. I.vyd. Praha: Melantrich, 1990. ISBN 80-7023-069-X.

Jinou definicí může být: *Protestantství shromažďuje všechny církve vzešlé z reformace v 16. století, k nimž se přidávají vyznání zrozená z pozdějších rozkolů. Jejich společným bodem je, že hlásají nezbytnost neustálé reformy církví. Protestantství se objevilo v 16. století. Termín „protestant“ se odvolává na protesty vedené tehdy německými knížaty.*⁹

To znamená, že Lutherovy myšlenky žily v Evropě dál. Reformace se prosadila díky Angličanovi Williamu Tyndaelovi, který roku 1525 vydal Nový zákon poprvé v angličtině. Šlo o zpřístupnění Bible širšímu okruhu lidí v národním jazyce a nikoli v nedostupné latině.¹⁰ *Díky Francouzi Guillaumeu Farelvi (1532) ve švýcarské Ženevě ležící u hranic s Francií, kde se v 1. polovině 16. století usazuje Jan Kalvín. Etapy Kalvínovy konverze k reformaci přesně neznáme, ale říká se, že „srdnatě a odvážně odolával“ pokušení opustit katolickou církev. V roce 1533 se již veřejně označoval za protestanta a spolupracoval na úpravě projevu Nicolse Copa, rektora pařížské univerzity, který se odvolával na Luthera.*¹¹

Podobně jako Luther roku 1517 vyvěsil svých 95 tezí ve Wittnebergu, byly v noci z 16. na 17. října 1534 v podobě plakátů vylepeny manifesty na zámek v Amboise (na Loíře), což bylo sídlo Františka I. (francouzský král v letech 1515 až 1547). Byl na nich hanoben papež, kolegium kardinálů a mše. Král byl pobouřen takovým pohrdáním jeho autoritou, a tak byly brzy stovky vydavatelů a knihkupců pozavírány. Dne 24. června 1539 edikt ustanovil přesná nařízení - kacířství stavělo provinilce mimo zákon. V roce 1542 vydala pařížská Sorbonna seznam zakázaných děl.¹²

Lutherovým a Kalvínovým protivníkem byl reformátor a katolický farář ze švýcarského Curychu Ulrich Zwingli, který se snažil získat některé švýcarské kantony (členské státy ve Švýcarsku, celkem jich je 26) pro své učení. Přidal se k reformaci v letech 1520 - 1525. Svě myšlenky vyjádřil ve svých 67 tezích. Spasení prostřednictvím víry nebylo to hlavní. Důležité bylo

⁹ Světová náboženství-Křesťanství, protestantství. [online]. [cit. 2012-06-01]. Dostupné z WWW: <http://www.svetova-nabozenstvi.cz/protestantstvi/>

¹⁰ O'MORGAN, K. *Dějiny Británie. I. vydání. Praha: NLN, 2010. ISBN 978-80-7106-432-8.*

¹¹ KOLEKTIV AUTORŮ, 1999, s. 1210.

¹² KOLEKTIV AUTORŮ, 1999.

předurčení, kterým Bůh vybíral své vyvolené a nechával je být poslušné jeho vůli.¹³

Po překonání této etapy již Západ nebyl stejný jako dřív. Za Alpy se pozvolna šířily myšlenky humanistů a renesančních myslitelů, obracející pozornost učenců zpět k člověku jako k individuální bytosti. Myšlenky humanistů se tak staly předobrazem pro velké reformační hnutí zasahující v 16. století celou Evropu.¹⁴

¹³ KOLEKTIV AUTORŮ, 1999.

¹⁴ RANDÁK J. A KOL., 2011.

1.1 Renesance a humanismus

Zatímco z obratu k Bibli především v Čechách, Anglii, Německu a Švýcarsku pozvolna vyrůstala reformace, vznikly z obratu k antice zejména v Itálii renesance a humanismus.¹⁵

Kořeny renesance sahají do Itálie 14. století, která nástupem nového směru rozvíjí svůj kulturní potenciál, především ve sféře umění.

Humanismus je myšlenkový směr počátku 14. století, kterému trvalo několik desetiletí než se prosadil.¹⁶ Období renesance, s nímž šel ruku v ruce právě humanismus z lat. *Humanus* - lidský, je směr zaměřující se na lidskou individualitu a pozemský život. Je datován od 14. - 16. století.

*Svět se vzchopil, jako by neprobudil z dlouhého spánku.*¹⁷ Napsal na počátku 16. století Erasmus Rotterdamský, zakladatel Evropy intelektuálů a učenců. Pro intelektuály, kteří renesanci přinesli, byl středověk jakýmsi tisíciletým mezidobím, které je vzdalovalo od vzdělané Antiky a zároveň přibližovalo k něčemu většímu, než byla Antika sama.

Ve středu zájmu humanistů stanul člověk jako samostatná osobnost. Člověk, který byl dvořanem, učencem, nebo umělcem věřícím v absolutní poznání.¹⁸

¹⁵ ČORNEJ, P. 1995.

¹⁶ Tamtéž.

¹⁷ KOLEKTIV AUTORŮ, 1999, s. 1141.

¹⁸ KOLEKTIV AUTORŮ, 1999.

1.2 Mezinárodní kontext reformace

Znovu se vracející morové epidemie (tyfus) nebyly jedinou pohromou pozdně středověké Evropy. Lidé se bály neúrody v důsledku nepříznivého počasí i několik let po sobě. Ceny zemědělských plodin se zvýšily o několik set procent, což zapříčinilo hladomor ve většině Evropy. Ve 14. a 15. století nebyla nouze o vleklé a vyčerpávající války, jejichž důsledkem byly již zmiňované epidemie a hladomor.¹⁹

Po smrti Karla IV., který se politicky i kulturně snažil podtrhnout význam Čech zejména pak Prahy nastupuje na trůn jeho syn Václav IV. Postavení České koruny bylo oslabeno v mezinárodním měřítku, neboť Karel IV. rozdělil jednotný stát svým synům, nedůstojným získáním říšského trůnu pro Václava IV. Lucemburského.²⁰ Jehož vláda byla obdobím postupného, avšak trvalého rozkladu země viz níže. Nevlastním bratrem Václava IV. byl Zikmund Lucemburský. Poté v českých zemích probíhaly desítky let trvající ozbrojené konflikty, které vyplňovaly husitskou epochu.²¹

Důležitou roli v historii válek sehrała Francie. Byla spolu s Anglií hlavním dějištěm stoleté války (1337 - 1453). Důvody vleklého anglicko-francouzského střetnutí byla v první řadě snaha francouzských panovníků ovládnout území obývané francouzsky mluvícím obyvatelstvem a v druhé pak spor o hospodářsky rozvinutou oblast dnešní Belgie.

Porážka ve stoleté válce prohloubila v Anglii politickou krizi. Roku 1455 vzplál dlouhodobý konflikt o anglický královský trůn mezi Lancastery a Yorky, což se tradičně nazývá válka dvou růží rudé a bílé (1455 – 1485). Vítězem války se stal Jindřich VII. Tudor, vzdálený příbuzný Lancasterů, který usedá na anglický trůn roku 1485 a tím zahajuje vládu Tudorců. Po jeho smrti roku 1509 se vlády chopil jeho syn Jindřich VIII. Tudor, který započal vlnu reforemací, která bude zmíněna níže.

¹⁹ ČORNEJ, P., 1995.

²⁰ KOLEKTIV AUTORŮ. *Československé dějiny v datech*. 1.vyd. PRAHA: Svoboda, 1986. ISBN 25-090-86.

²¹ URBAN, O. *České a slovenské dějiny do roku 1918*, 1.vyd. Praha: Svoboda, 1991 ISBN 80-205-0193-2.

Všechny předešlé nepříznivé podmínky v Evropě způsobily především výrazný pokles obyvatelstva ze 75 milionů téměř o 1/3. Snížila se naděje na dožití pouze na třicet let. O sto let dříve se přitom průměrný člověk dožíval přibližně čtyřiceti let. Obnova běžného stavu obyvatel přitom trvala dlouhá desetiletí. Vzhledem k nerovnoměrnosti vývoje nedocházelo k populačnímu růstu souběžně. Na přelomu 15. a 16. století má Evropa jako celek již 80 – 100 milionů obyvatel.

Následkem nepříznivých vlivů působících na Evropu došlo k poklesu reálné hodnoty mince.²²

²² ČORNEJ, P., 1995.

1.3 Český trůn v době reformace

;

Václav IV. Lucemburský a Zikmund Lucemburský

Roku 1378 nastupuje na český trůn syn Karla IV., Václav IV. Lucemburský (1378 - 1419). Mladý panovník od počátku své vlády musí čelit několika zásadním událostem:

Papežskému schizmatu (rozkol církevní jednoty). Papež Řehoř XI. zemřel v Římě 28. března 1378, jeho nástupcem se stal sborem šestnácti kardinálů zvolený Urban VI. (1378 - 1389). Nový papež ovšem postupoval pasivně a vyvolal nespokojenost kardinálů. Dne 2. srpna 1378 v italském městě Anagni se tito mužové slavnostně zřekli Urbana VI. a prohlásili jeho volbu za neplatnou. Situace se vyostřila, když byl ve městě Fondi ve střední Itálii 20. září 1378 zvolen protipapežem Kliment VII. (1378 - 1394). V čele církve tak náhle stanuli dva papežové.²³ Závažný posun k řešení této krajně choulostivé situace přinesl až koncil v Kostnici, který zasedal v letech 1414 - 1418, kdy se prosadila zvláště ofenzivní diplomacie Zikmunda Lucemburského.²⁴

Relativizaci některých základních a tradičních hierarchických vztahů mezi panovníkem a církví (i zde hrálo schizma základní rovinu), dále pak mezi šlechtou a městy.²⁵

Václav IV. se ujal vlády v necelých 18-ti letech. Zpočátku, dokud ještě působily na jeho okolí tradice Karla IV. jeho otce, dbal svých vlastních povinností, ale čím více dospíval, tím více je zanedbával a věnoval se především lovu. Byl dobrý člověk, ale v návalu prchlivosti dovedl být krutý a opíjel se. Své sídlo přeložil z hradu do Starého Města a obkličoval se družinou měšťanů. To vše přispělo k jeho populárnosti v nižších vrstvách obyvatel, ale znepřátelilo pány a dalo příležitost ctižádostivému Joštovi, markrabímu moravskému a Zikmundovi, králi uherskému, aby se do českých záležitostí míchali a to zpravidla proti Václavovi. Nápadně vyniká v povaze

²³ ČECHURA J. *České země v letech 1378-1437*. I.vydání Praha:Libri, 2000. ISBN 80-85983-98-2, s.16.

²⁴ Tamtéž, s.16.

²⁵ Tamtéž, s.18.

Václava jeho nechuť k vyššímu kléru. Za jeho panování došlo častěji ke srážkám mezi králem a preláty, zejména arcibiskupy pražskými, kteří nejednou prchli z Prahy před královým hněvem na hrad roudnický. Václavovo nepřátelství ke kléru přispělo také k tomu že r. 1400 tři duchovní kurfiřti krále Václava IV. sesadili z německého trůnu a zvolili protikrálem Ruprechta Falckého.²⁶

Když bylo Zikmundovi šest let, Karel IV. dojednal s uherským králem Ludvíkem Velikým (1342 - 1382) synovo zasnoubení s dcerou Marií. Po Ludvíkově smrti v roce 1382 se mladý Zikmund dostal do složitého postavení. Odrazil pokus, který jej měl odstranit z Uher, a v roce 1387 byl zvolen a korunován uherským králem²⁷. V Čechách se o něm vždy mluvilo s despektem, jako o úkladném vladaři. Nejen proto, že vydal roku 1415 mistra Jana Husa mučednické smrti na hranici při církevním koncilu v Kostnici, ale také z důvodu nároků na český trůn, který zdědil nevlastní bratr Václav IV.²⁸ Po smrti Václava IV. roku 1419 se stává jediným dědicem českého království, kterého by katolíci vítali, ale husité zavrhovali. Roku 1421 se sešel Čáslavský sněm za účasti Čechů, Moravanů, podobojích i katolíků, který ho jako krále odmítl. Českým králem byl Zikmund přijat až roku 1436. V prosinci následujícího roku Zikmund umírá a rod Lucemburků tím vymírá.²⁹

Jiří z Poděbrad a Kunštátu

Tento mladý český aristokrat byl roku 1434 u Lipan a zúčastnil se bitvy s polními vojsky Prokopa Holého na straně umírněného kališnického panstva. Po přijetí Zikmunda Lucemburského za českého krále se stal roku 1437 teprve sedmnáctiletý Jiří z Poděbrad a Kunštátu zemským sudím a v téže době se ujal panství na Poděbradech, od této chvíle se tak stává vlivným i ambiciózním kališnickým velmožem, jenž disponoval značným jměním. Po Zikmundově smrti, se však v Čechách opět rozhořel boj o královskou korunu.

²⁶ PEKAŘ, J. *Dějiny naší říše*. II. vydání. Praha: Elka Press, 2011. ISBN 978-80-87057-11-7.

²⁷ ČECHURA, J., 2000.

²⁸ LIŠKA, V. *Husitství-lesk a bída české reformace: Pád národního mýtu*. I. vydání. Praha: Fontána, 2009. 182s. ISBN 978-80-7336-496-0.

²⁹ Tamtéž.

Katolické panstvo s některými umírněnými kališníky prosazovalo na český trůn Albrechta Habsburského, který byl zvolen českým králem koncem roku 1437. Domácí kališníci jej však neuznávali, neboť pro ně byl fanatickým katolíkem a jako protikandidáta proti němu postavili polského prince Kazimíra Jagellonského, jehož byl stoupencem i Jiří z Poděbrad a Kunštátu. Po dvouletém válčení těchto dvou stran to vypadalo, že Albrecht Habsburský usedne na trůn. Dne 27. října 1439 však umírá na úplavici.³⁰

Český trůn byl opět volný a očekávalo se, že na něj dosedne polský princ Kazimír Jagellonský. Ale tentokrát se proti tomuto záměru pro změnu tvrdě postavilo české katolické panstvo a Jagellonci nebyli, už vůbec nadšeni z toho, že by měli vládnout zemi, kde se mezi sebou šlechta neustále sváří o moc i odlišnou víru. Stát se v Čechách panovníkem bylo totiž považováno spíše za hazard, protože královské majetky tu byly domácí šlechtou za husitských válek rozkradené a panovnická moc zde nemohla počítat s žádnou větší autoritou.

Tak dochází v Čechách k intergennu, mnohaletému období bez království, kdy si moc v zemi rozdělily soupeřící klany katolíků a kališníků a jejich vůdcové, katolický předák Oldřich z Rožmberka a Hynek Ptáček z Pirkštejna.³¹

Roku 1444 se Jiří z Poděbrad stává hejtmanem Východočeských držav, které tvořily hlavní oporu kališnické šlechty i měst. Vstoupil tak do vrcholné české politiky a do dvou let kolem sebe vytvořil uskupení - Poděbradskou jednotou, které v Čechách začalo nabývat na politickém i mocenském významu a stalo se důstojnou protiváhou katolické straně Oldřicha z Rožmberka.

Vojenská síla českých kališníků, soustředěná kolem osoby Jiřího z Poděbrad, začala opovázlivě narůstat a roku 1448 vůdce Poděbradské jednoty mohl začít pomýšlet na uchvácení rozhodující moci v zemi.³²

Všechny spory tohoto roku se začaly točit kolem kompaktát. Tak jak je Jiří z Poděbrad ctil, jimi Oldřich z Rožmberka pohrdal. Do toho navštěvuje roku 1448 Prahu papežský vyslanec, kardinál Carvajal, spojenec Oldřicha

³⁰ LIŠKA, V., 2009.

³¹ Tamtéž.

³² Tamtéž, s. 118.

z Rožmberka, kterému slíbil plnou podporu Říma, pokud čeští katolíci zahájí omezení působnosti českých kališníků. Kardinál Carvajal dokonce ukradl originál Basilejských kompaktát, který mu ke studiu neprozřetelně zapůjčil Jiří z Poděbrad. Stoupenci kališnické církve to začali považovat za komplot a v Praze začalo docházet k pouličním střetům s katolíky. Situace v Praze byla tak napjatá, že hrozila přerůst v domácí náboženskou válku. Ale ani Jiří z Poděbrad, ani Oldřich z Rožmberka neměli zájem o vyostřování sporů a v Praze nakonec po dohodě obou předáků konkurenčních stran nastal klid.³³

Oldřich z Rožmberka kapitulaci Jiřího z Poděbrad považoval za slabost a začal plánovat převrat, aby katolíci převzali absolutní moc s tím, že pozatýkají všechny významnější kališníky a jejich duchovenstvo prohlásí za kacírské.

Jenže Poděbradská jednota měla v Praze své špehy a ti Jiřímu donesli, co se chystá. A tak se vůdce kališníků rozhodl pro taktický manévr. Předstíral, že sbírá vojsko k výpravě do sousedního Saska. Sasové ovládali už od husitských dob část severních Čech i některé hrady a navíc jejich vévodové dlužili kališnickým vojenským sborům žold. Katolické panstvo v Praze zajásalo. Až překročí vojsko českou hranici, udeří na pražské kališníky. V noci z 2. na 3. září 1448 se armáda Jiřího z Poděbrad nepozorovaně přesunula z Východních Čech ku Praze, kde se katolické panstvo cítilo v bezpečí. Konspirace a moment překvapení rozhodly o zcela jedinečném vojenském úspěchu Jiřího z Poděbrad, který se nyní stal v Praze neomezeným pánem.³⁴

Roku 1448 byl Jiří z Poděbrad zvolen správcem českého království, které spravoval až do smrti korunovaného krále Ladislava Pohrobka r. 1457.³⁵

Ke konci svého života Jiří z Poděbrad pojímá myšlenku, že utrakvistickým Čechům může pomoci z jejich tíží mezinárodní izolace jen katolický panovník, který by uznával kompaktáta a zároveň neutralizoval restaurační snahy římskokatolické církve. Jiří proto inspiruje a připravuje zvolení katolického Jagellonce Vladislava na český trůn.

³³ LIŠKA, V., 2009.

³⁴ Tamtéž.

³⁵ RANDÁK J. A KOL., 2011.

Brzy se však ukazuje, že nový panovník nemusí být ochráncem utrakvistických Čech, ale novým nástrojem úsilí o rekatolizaci. Na to utrakvističtí Češi reagují revolučním převratem v Praze 1483, který panovníka přivádí k rozumu. Roku 1485 se tak zrodilo usnesení sněmu kutnohorského o pokoji a svobodě náboženství v Čechách. A ve formě zemského zákona je nastolena naprostá náboženská svoboda a tolerance utrakvismu a katolicismu na celém území Čech a pro každého jednotlivce bez výjimky a explicitně.³⁶

³⁶ KALIVODA, R., 1992, s. 24.

1.4 Anglický trůn v době reformace

Porážka ve stoleté válce viz výše, prohloubila v Anglii politickou krizi. Část šlechty viděla východisko v posílení panovnické moci a obracela se proti vládnoucímu rodu Lancasterů. Na místo duševně nemocného krále Jindřicha VI. se jí podařilo prosadit Richarda vévodu z Yorku, člena jiné větve vládnoucí dynastie Plantegenetů. To bylo podnětem, aby vévodové z Yorku, největší feudálové v zemi, vznesli nárok na královský trůn. Roku 1455 vzniká mezi Lanacastery a Yorky dlouholetý konflikt jenž se v dějinách ustálil pod spojením válka dvou růží. Hlavní představitelé obou rodů však v úkladných bojích a zradách zahynuli. Konečnou ránu bojům o moc zasadila bitva u Bosworthu, v níž vzdálený příbuzný Lancasterů Jindřich VII. porazil Richarda III. Vítěz se pak stal králem a zahájil vládu dynastie Tudorovců. Zvolil cestu upevnění panovnické moci trestáním politických přestupků. K těmto účelům stanovil sbor sedmi úředníků odpovědných králi (Hvězdnou komoru). Zabavováním majetku poražených protivníků rozmnožoval král své jmění. Ukončení vnitřních bojů a vláda schopného panovníka pečujícího o veškeré hospodářské zájmy země způsobila opětovný rozkvět Anglie. Rychle se zvyšující počet obyvatel přispíval k formování země jako velmoci.³⁷

Po smrti svého otce roku 1509 nastupuje na trůn druhý z jeho synů Jindřich VIII., neboť prvorozený Artur roku 1402 zemřel. Na nátlak rádců, vykonavatelů otcovy závěti, započal Jindřich svou vládu sňatkem s vdovou po zesnulém bratru španělskou princeznou Kateřinou Aragonskou, dcerou Ferdinanda II. Aragonského a Isabely I. Kastilské. Jindřich se vyznačoval egoismem a pokrytectvím a touhou po mužském dědici trůnu. Luteránství pronikající do Anglie bylo zpočátku králem pro jeho katolické vyznání tvrdě trestáno, což se změnilo pro rozvodu s první manželkou. Touto událostí započala éra budování nové církve v Anglii viz níže.³⁸

³⁷ ČORNEJ, P., 1995

³⁸ O'MORGAN, K., 2010

2. JAN HUS (1372 - 1415)

Byl univerzitním učencem a oblíbeným kazatelem pražského lidu. Jak a kdy přišel do Prahy, nevíme přesně. Bylo několik dohadů, ale nejspíše se můžeme opřít o datum jeho bakalářské hodnosti v roce 1393. Mezi jeho vážené učitelé patřili Stanislav ze Znojma a Křišťán z Prachatic, jejichž vztah k Husovi se značně proměnil, poté co se Hus roku 1398 přiklonil k Wycliffovu učení. Hlavním představitelem tohoto směru byl právě Stanislav ze Znojma, jehož poměr k anglickému učiteli se vyvíjel od téměř jednostranného přijetí až k naprostému odmítnutí. Naproti tomu Křišťán z Prachatic zůstal vždy věren husitství, třebaže ne radikálnímu.³⁹

Husovými kolegy byli rovněž někteří univerzitní mistři, kteří stáli ideově na stejných pozicích jako Hus, mezi nimi můžeme jmenovat Jana z Jesenice, vynikajícího právníka, který Husa zastupoval v jeho dlouhých procesech, Jakoubka ze Stříbra a Jeronýma Pražského.⁴⁰ Ovšem Hus byl nejen Wycliffovým stoupencem, ale od roku 1402 také kazatelem kaple Betlémské, což vedlo k vytříbení jeho umění kázat o reformě křesťanstva, a také k jeho vedoucí pozici ve Wycliffistickém hnutí.⁴¹

Kazatelna byla tehdy jediným místem, kde se mohli stýkat učení a hloubaví lidé se zástupy lidu obecného, neznalého čtení a psaní. Kazatelny se tak stávaly nástrojem při šíření všech zpráv, sdělení a politických směrnic.

I proto dal Hus podnět k překladu Bible do češtiny. Bible byla v době středověku rozšířena v latině tzv. *Vulgáta* (nejrozšířenější běžný typ textu Bible, jehož překlad do latiny dokončil r. 405(6) n. l. sv. Jeroným). Tím se ještě více vzdalovala širším okruhům. Církev si byla dobře vědoma toho, co znamená latinský text Bible. Držela tím společnost v šachu, proto se jejímu překladu do národních jazyků bránila. Díky Husovu nápadu začínalo studium

³⁹ KEJŘ J. *Jan Hus*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 978-80-246-1643-8, s. 39 - 40.

⁴⁰ KEJŘ, J., 2009.

⁴¹ RANDÁK J. A KOL., 2011.

Bible probouzet jednotlivce k aktivní činnosti a začínalo zažíhat první jiskry samostatnějšího myšlení.⁴²

*Ve své kapli, která byla založena k tomu konci, aby český lid na Starém Městě měl vlastní stánek, kde by slyšel slovo boží, podroboval od r. 1402 ostré kritice rozmařilý život kněžstva a úpadek církve a mravů vůbec. Záhy také proslul jako buditel vědomí národního a vzdělatel časových otázek náboženských v jazyce národním. Prvního velkého úspěchu se jeho strana domohla r. 1409, kdy král Václav IV. Dekretem Kutnohorským udělil národu českému na univerzitě tři hlasy a národům německým hlas jediný. Šlo tenkrát o odstranění dvojice papežské a zvolení nového papeže na obecném pisanském koncilu.*⁴³

Přimknutí k Wycliffovi, jehož spisy byly do Čech přinášeny českými učenici z Anglie, podporovalo uvědomění Husa i jeho kolegů k opravám církve. Ale bylo v tom jedno velké nebezpečí. Wycliffe byl opětovně prohlášen za kacíře a jeho spisy byly zakázány v samotné Anglii, i když on sám nebyl potrestán a zemřel na svobodě r. 1384. Nebezpečí jeho učení si byla církev vědoma. V Čechách se rozpoutal ostrý konflikt o Wycliffa, vzniklo tak proslulých 45 článků, které byly předmětem polemik a odsuzování.

To a roku 1410 spálení Wycliffových knih vedlo ke střetu Wycliffistů a pražského arcibiskupa Zbyňka Zajíce z Házmburka. Na Wycliffovo učení reagovala i církev, když je na římském koncilu r. 1413 prohlásila za bludné.⁴⁴

⁴² MACEK, J. *Odkazy pokrokových osobností naší minulosti-Jan Hus*. 2.vyd. Praha: Svobodné slovo, 1963. ISBN 32-019-63.

⁴³ PEKAŘ, J., 2011, s. 69 - 70.

⁴⁴ PEKAŘ, J., 2011.

2.1 Boj o odpustky

Nebyly to však jen boje o Wycliffa, které postavily Husa do veřejného světla. Nová příležitost k veřejnému vystoupení se mu naskytla r. 1412, kdy nový papež Jan XXIII. vypsali odpustky k financování války proti neapolskému králi Ludvíkovi. Odpustky byly prodávány pohoršlivým jarmarečnickým způsobem, což bylo odsuzováno jako nepřijatelné pro věřící. Proti odpustkům, které měly za peníze dosáhnout odpuštění hříchů, vystoupil velkým projevem na univerzitě Jan Hus, jež odmítl nedůstojnost prodeje. Argumentoval tím, že pokání je pravý způsob, jak dosáhnout odpuštění hříchů, kritizoval samu příčinu papežského financování války. Hus však netušil, že zájem na prodeji měl i sám král, který by na něm rovněž získal. Rozpoutaly se protesty a pouliční bouře proti odpustkům, jejichž výsledkem bylo zatčení a poprava tří mladých lidí, kteří se protestních shromáždění účastnili. Právě oni byli prvními oběťmi husitských bouří. Byly to známky náboženské nespokojenosti, která ohrožovala vnitřní mír v zemi.⁴⁵

*Stejně jako se pojem Husovy Boží pravdy vyvinul v Pravdu lidu, vyvíjel se Hus reformátor v Husa revolucionáře.*⁴⁶ Na tento popud se proti němu z Říma ozývaly nové klatby. Na místo jeho pobytu měl být uvalen interdikt (církvní trest, zákaz konání všech oslavných i smutečních obřadů, zároveň zákaz všech církevních úkonů).⁴⁷ To a Husovo prohlášení kacířem znamenalo na podzim r. 1412 jeho odchod z Prahy a svěřením se ochraně svých šlechtických příznivců na jejich venkovských sídlech.⁴⁸

⁴⁵ KEJŘ, 2009.

⁴⁶ MACEK, J., 1963, s. 87.

⁴⁷ Tamtéž.

⁴⁸ KEJŘ, J., 2009.

2.2 Kostnický koncil

Dne 30. října 1413 papež Jan XIII. svolává církevní koncil do německé Kostnice ležící u Bodamského jezera.

Na radu králova bratra Zikmunda (jenž po smrti Ruprechtově r. 1410 byl zvolen za krále německého) pojal Hus úmysl ospravedlnit své učení ve veřejném procesu před tváří celého křesťanstva na církevním koncilu kostnickém. Věděl, že tu jde o jeho život, glejt, jež si od Zikmunda vyžádal, měl mu pouze zaručit svobodné slyšení a chránit jej před zatčením během procesu. Vskutku byl brzy po svém příchodu na počátku listopadu 1414 uvězněn a veřejného slyšení se domohl teprve po mnohých přímluvách svých přátel. Při něm žádal, aby mu koncil z Písma svatého dokázal, že učil křivě. Na toto stanovisko koncil nepřistoupil, žádaje, aby Hus své bludy prostě odpřisáhnul. Tomu se Hus nepodvolil. Odpřisáhnout znamenalo přiznat se k bludům, Hus však byl přesvědčen, že učí dobře katolicky, že je lepším katolíkem než jeho protivníci. Tvrdil také, že mnohé bludy jsou mu přisuzovány neprávem a že zejména nesouhlasí s Wycliffovým učením o svátosti oltářní, jež se mu vytýká. Ale při zásadě, že křesťan nesmí poslechnout rozkazu představených, není-li rozkaz ve shodě s Písmem svatým, setrval. Proto byl 6. července 1415 prohlášen za zatvrzelého kacíře a hned upálen. Ani ne rok potom upálen byl v Kostnici i přítel Husův mistr Jeroným Pražský.⁴⁹

Hus se vydal do Kostnice 11. října 1414, jeho doprovod tvořil z vůle královny pan Václav z Dubé a Jindřich Lacembok. Celý průvod se skládal ze dvou vozů a celkem 30 koní. Do Kostnice Hus dorazil 3. listopadu. *Podotýkám, že zahájení koncilu připadlo na 1. listopad téhož roku. Hus tedy dorazil do města u Bodamského jezera již na samotný počátek jednání, zatímco například římský král Zikmund až 24. prosince.⁵⁰* Teprve třetí den po příjezdu papeže Jana XXIII. došel Zikmundův glejt. Přesto již o čtyři dny později papež a kardinálové uvalili na Husa provizorní vazbu.

V té době přišly z Čech pro Husa znepokojivé novinky. Radikál a nekompromisní kazatel Jakoubek ze Stříbra začal podávat z kalicha tělo

⁴⁹ PEKAŘ, J., 2011, s. 71.

⁵⁰ ČECHURA, J., 1994, s. 73.

a krev Páně. Jednalo se o přijímání laiků pod obojí způsobou podle Kristova výroku v Evangeliiu sv. Jana. Tato převratná novina se nejdříve konala ve čtyřech chrámech (na Starém Městě, u sv. Michala, sv. Martina, v Betlémské kapli, na Novém Městě a u sv. Vojtěcha). Hus reagoval zdrženlivě: *Milý Kubo, nekvap s tím! Až se bohdá vrátím, chci ti věrně pomoci toho.*⁵¹

Koncil nejdříve musel vyřešit otázku trvajících schizmatu, kde základním krokem měla být rezignace Jana XXIII., který uprchl z Kostnice v noci na 21. března 1415. O několik dní později dal Zikmund Lucemburský dopravit Jana Husa na pevný hrad kostnického biskupa Gottlieben s tím, že mu bylo slíbeno brzké veřejné slyšení.

K prvnímu veřejnému vystoupení betlémského mistra došlo až 5. června 1415 a bylo určeno pouze pro účastníky koncilu. Dne 7. června 1415 se konal výslech svědků vedený kardinálem Petrem d'Ailly. Dne 8. června 1415 se kardinál d'Ailly obrací na Husa: *Mistře Jene! Hle, máte před sebou dvoji cestu, vyberte si. Bud' se dejte prostě a cele na milost koncilu a řekněte, že přijmete, cokoli vám koncil nařídí - A koncil naloží s vámi laskavě a lidsky z úcty k přítomnému králi římskému a k jeho bratru, králi českému, a pro vaše dobro. Anebo, chcete-li ještě některý z předešlých výroků hájit a přejete-li si ještě jiného slyšení, bude vám dáno. Vězte však, že jsou tu na koncilu tak velcí a osvícení mužové, že je obava, že se zapletete do nových bludů, budete-li chtít ony výroky bránit. Nemluvím jako soudce, jen radím.*⁵²

Hus replikoval stále neohroženě: *Veledůstojní pánové! Přišel jsem ze svobodného rozhodnutí, nikoli abych tu něco tvrdošijně hájil, a chci se pokorně podrobit poučení koncilu, řekl-li jsem co nesprávného, nebo chybného.*⁵³

Kardinál pak tlumočil zcela otevřeně stanovisko koncilu vůči Husovi: *Nejprve doznejte pokorně blud ve výrocih, za druhé odpřísáhněte ony výroky a odpřísáhněte, že jich nebudete držet ani kázat, za třetí odvoláte ony výroky*

⁵¹ ČECHURA, J., 1994, s. 73.

⁵² Tamtéž, s. 73.

⁵³ Tamtéž, s. 73.

*a za čtvrté prohlásíte a budete kázat pravý opak toho, co jste držel, jak je tu prokázáno, psal a kázal.*⁵⁴

Koncil byl v otázce českého kacíře zajedno. Dne 15. června zakázal přijímání laiků z kalicha, o tři dny později byl Hus seznámen s návrhem rozsudku, což jej mělo zviklat v jeho postoji. Koncil přitvrdil 23. června, když vydal výnos o spálení Husových knih.

V sobotu 6. července 1415 se shromáždil celý koncil v kostnické katedrále k patnáctému slavnostnímu zasedání. Hus byl odsouzen k smrti, přičemž byl zbaven kněžství, proklet a předán světské moci k provedení trestu. Odsouzenci položili na hlavu vysokou papírovou čepici s třemi namalovanými čerty a latinským nápisem: *Je to kacíř*. Falckrabě Ludvík, syn někdejšího římského krále Ruprechta, svěřil Husa katovi a biřicům města Kostnice. Smutný průvod se vydal k místu exekuce, městskému mrchovišti, kde zanedlouho vzplála hranice...⁵⁵

2.2.1 Husova literární tvorba

*Roku 1412 přidává ke své kazatelské činnosti činnost literární, stejně plodnou. Poprvé, však nepíše latinsky, jak se dříve psávalo, ale odívá své myšlenky do úžasného a do té doby nedoceňovaného jazyka českého. Docházelo i k počestřování úřadů. Odráželo se to především na radnicích v zápisech městských knih. Přestože čeština nedosáhla takového úspěchu, aby se stala jazykem úředním, v literatuře jen kvetla.*⁵⁶

Hus měl však více tužeb. Jednou z nich byla touha překladu Bible do češtiny, která se nyní začala uskutečňovat za pomoci univerzitních členů a jejich intenzivní práce. A tak se český národ může chlubit, že byl jedním z prvních, který měl už na počátku 15. století jazyk a národní kulturu tak vyspělou, že mohl se zdarem podniknout udivující překladatelský výkon a převést Bibli do češtiny.

⁵⁴ ČECHURA, J., 1994, s. 73.

⁵⁵ PEKAŘ, J., 2011.

⁵⁶ MACEK, J., 1963, s. 46.

Byla to právě zkušenost s překladem Bible, která Husa přivedla k zamyšlení nad češtinou. Zamýšlel se nad výslovností českých hlásek, přemýšlel o rozdílech pravopisu českého s jinými jazyky. Obecně je souzeno, že Husův spis: *O pravopisu (De ortografia)* vznikl v roce 1406 a vedl k napsání jeho dalšího známého díla, které na mnohá staletí reformovalo český pravopis.

Znepokojovalo ho, že český pravopis není ve shodě s výslovností. Například měkké souhlásky (č, š, ř), musela staročeština vyjadřovat graficky spřežkami (cz, ss, rz). Podobně pak dlouhé samohlásky (á, é, í, ó, ú, í), které se psali zdvojeně (aa, ee...). Tento pravopis Husovu vytříbenému jemnocitu pro jazyk nevyhovoval, navrhl proto, aby měkké a dlouhé souhlásky byly označovány tzv. *diakritickým znaménkem*.. Stačilo pak napsat „ř“ a označovalo se tak „ř“. Z Husova nabodeníčka se postupně vyvinuly háčky a čárky.⁵⁷

Léta 1412 - 13 byla jeho nejplodnějším literárním obdobím. Ve spise *Výklad viery, desatero božieho prikázanie a modlitby Páně* se zamýšlel nad apoštolským vyznáním víry. Ve *Výkladu* ještě více zdůraznil svůj postoj k vlastenectví a kde hájil práva češtiny, proti latině a němčině. V díle *O šesti bludech (De sex erroribus)* vykládá šest tezí, v nichž se rozchází s církví. 2. února 1413 dokončuje *Knižky o svatokupectví*. Vzorem mu byl dílo Wycliffovo - traktát *De simonia*. V díle *O církvi (De ecclesia)* obhazuje své názory před vzdělanci.⁵⁸

⁵⁷ MACEK, J., 1963.

⁵⁸ Tamtéž.

3. HUSITSKÉ REVOLUČNÍ HNUTÍ

Reakce české společnosti na Husovu smrt byla okamžitá. Zatímco velká část české a moravské šlechty se proti jeho upálení ostře ohradila a začala provádět Husův program sekularizace (zestátnění) církevního majetku v praxi vyháněním katolických kněží z far a zabíráním jejich statků, mezi prostým obyvatelstvem měst a venkova se šířily i představy o brzkém konci zkaženého světa, svedeného ze správné cesty papežem, který byl Husovými stoupenci označen jako Antikrist. Pražští zastánci reformy se radikalizovali a do jejich čela se postavil kazatel Jan Želivský (radikální vůdce pražských husitů).

Václav IV. byl pod velkým tlakem církevních představitelů a jeho podpora reformistů skončila. Na jedno z velkých shromáždění se vůdcové radikálních husitů (stoupenců Husova učení z Prahy, jimž po zásahu krále zůstaly pouze tři kostely) dohodli s mimopražskými stoupenci kalicha a 30. července 1419 přepadli pod vedením Jana Želivského Novoměstskou radnici. Nedávno dosazené protireformní konšely svrhli z oken a ovládli celou Prahu. Král Václav IV. raněn mrtvicí zemřel necelý měsíc poté. Husitská revoluce začala.⁵⁹

Dějinně se rozlišují dva hlavní pojmy: husitství a husitismus. Husitství charakterizuje celou epochu husitského reformismu. Husitismus je výraz ideologie, v níž se střetávalo několik hlavních ideových proudů - od těch nejradikálnějších, po ty umírněné.⁶⁰

Reformní program husitské revoluce

Již v roce 1420 vznikl jednotný politický a náboženský program, který víceméně uznával všechny uvedené husitské směry. Tento program byl shrnut do čtyř pražských článků, neboli artikul.⁶¹

⁵⁹ RANDÁK J. A KOL., 2011, s. 108.

⁶⁰ LIŠKA, V., 2009.

⁶¹ RANDÁK J. A KOL., 2011.

Jak objektivně prokázal František Šmahel, je jejich obsah v podstatě totožný s myšlenkami mistra Jana Husa.

Hus 1413

poslušnost zákona božího

odmítnutí antikristova řádu

náprava kněžstva

harmonie trojího lidu

Čtyři artikuly 1420

svoboda slova božího

přijímání laiků pod obojí způsobou

chudá církev bez světské moci

trestání veřejných hříchů⁶²

Husitské revoluční hnutí se zakládalo se na tezích, které předznamenal svým učením už mistr Jan Hus, jen jeho myšlenky více rozvinuly. Husité zpochybňovali a odmítali institut papežství. S tím souviselo odmítání okázalosti katolického ritu a chrámové výzdoby. Odmítání kultu svatých a vytýčení požadavků sekularizace (zestátnění) církevních majetků. Odmítání poplatků za bohoslužebné úkony duchovenstva, včetně odvodu desátků. Dalším z požadavků byl požadavek svobodné kazatelské činnosti, požadavek trestání hříchů a vrácení lesku Písmu. Pokud to shrneme – požadovalo se především, aby církev méně ovlivňovala lidský život a společnost tak byla svobodnější.⁶³

Česká reformace však není jen husitské revoluční hnutí (1419 - 1437), kterým se studentka v práci zabývá, ale také období trvající dlouho po něm. Toto období se dělí na tři etapy.

Léta 1450 - 1520 jsou předělem nástupu německé a švýcarské reformace.

Léta 1520 - 1650 mapují českou reformaci, která byla pod silným bezprostředním vlivem luteránství.

Léta 1550 - 1620 značí vypracování a probojování České konfese (nábožensko-politický program, společné vyznání víry dohodnuté mezi českou luteránskou, novoutrakvistickou a českobratrskou šlechtou, předložené

⁶² ČECHURA, J. 1994, s. 79.

⁶³ GELBIČ, M., SABOLČÁK, T., MOTYČKA, J. *Husité – Ktož su boží bojovníci* [online]. [cit. 2012-01-05]. Dostupné z WWW: <http://www.husitstvi.cz/ro23.php>

na sněmu roku 1575 Maxmiliánovi II. Panovník pod tlakem okolností českou konfesi ústně potvrdil, avšak později odvolal. Česká konfese byla potvrzena až Rudolfem II. roku 1609 a po bitvě na Bílé hoře zrušena Ferdinandem II. Je vůbec nejvýznamnějším ideovým výsledkem, jehož dosáhla česká reformace.)⁶⁴

⁶⁴ KALIVODA, R. 1992.

3.1 Hlavní husitské směry

- Křídlo umírněných husitů obsadili zejména příslušníci šlechty a někteří přední pražští měšťané. Sympatizovali s Husovými názory a chtěli odejmout majetek církvi, obsadit zemské úřady a nastolit nového krále podporujícího reformní myšlenky. Hlavními stoupenci tohoto směru byli Křišťan z Prachatic, Jan Příbram, Čeněk z Vartenberka.

- Praha (stála mezi umírněnci a radikály) sehrála významnou roli při počátku revoluce, kdy stanula v čele politického dění a vytvořila pod svým vedením vojenský svaz Středočeských a Východočeských měst. Vůdcem Pražanů byl v letech 1419 - 1422 Jan Želivský (radikální husitský kněz, zasazující se o spojení mezi pražany a tábority, strůjce pražské defenestrace z roku 1419). Za hlavní stoupence považujeme Jakoubka ze Stříbra a Jana Rokycana (husitský teolog vystupující proti Želivskému, po jehož smrti musel přehnout z Prahy. Kázal také proti Žižkovi).

- Křídlo radikálních husitů pocházelo z menších měst a vesnic. Snahou nebylo změnit církev, ale celou společnost. Jediným zákonem, kterým se podle nich měli lidé řídit, byl zákon boží. Radikální husité chtěli odstranit dosavadní uspořádání středověké společnosti a vytvořit společnost sobě rovných bratří a sester.⁶⁵ Už na počátku revoluce došlo k vymezení tří hlavních směrů radikálního husitství.

Táborité byli v jižních a jihozápadních Čechách nazýváni podle Hradiště hory Tábor. Lidé se zde neměli řídit nedokonalými pozemskými zákony, ale výhradně božím slovem.

Orebité – s centrem v Hradci Králové, pod vedením Jana Žižky, po jeho smrti si začali říkat Siroteci.⁶⁶

Jan Žižka byl největší český vojevůdce. Poté co se postavil do čela husitských vojsk, nebyl nikdy poražen. Podařilo se mu to především díky

⁶⁵ RANDÁK J. A KOL., 2011.

⁶⁶ Tamtéž.

některým tehdy neobvyklým taktickým manévřům a pevné kázni vlastního vojska vynucené tvrdými až krutými tresty.⁶⁷

Severočeští husité – vedeni Jakoubkem z Vřesovic.⁶⁸

Důležité je poznamenat, že žádná z revolučních frakcí neměla předem vypracovanou představu o správně-organizačním systému v celozemském měřítku. Mocenský poměr sil se neustále měnil zvláště na počátku husitských válek. Všechny staré řády a instituce byly rozvráceny, současně však některé z nich byly beze změny přejímány anebo adaptovány pro aktuální potřeby.⁶⁹

3.1.1 Bitva u Lipan 30. května 1434

Bitva u středočeské vesnice Lipany představuje jeden z rozhodujících válečných střetů husitského období. Spojená vojska umírněných kališníků a katolických pánů zde uštědřila porážku koalici radikálních husitů – táboritů a sirotků, v jejichž čele stál Prokop Holý (český radikální husitský kněz, který se proslavil po Žižkovi jako druhý největší husitský vojevůdce).⁷⁰

Bitva samotná neukončila sice ani činnosti radikálních husitských polních vojsk, ani revoluci jako takovou, ale umožnila kompromisně uzavřít jednání s basilejským koncilem a učinila z umírněných kališníků rozhodující politickou sílu v zemi.⁷¹

V „předvečer“ lipanské bitvy, 28. května 1434, proti sobě poprvé v průběhu husitské revoluce stanuly dvě armády uzavřené ve vozových hradbách. Vojsko panské jednoty – koalic umírněných kališníků a katolíků - , čítající mezi 6000 – 8000 muži, zaujalo méně výhodné pozice mezi vesnicemi Lipany a Hřiby. Bylo jen o něco málo početnější než táborsko – sirotské vojsko, jež však obsadilo výhodnější pozici na severním úbočí Lipanské hory. Dva dny se představitelé znesvářených táborů pokoušeli vyjednat smír. V neděli 30. května před čtvrtou hodinou odpoledne byla tato jednání ze strany radikálů

⁶⁷ LENKOVÁ, J., PALÍK, V., *Největší vojevůdci v české historii*. I. vydání. Frýdek-Místek: Alpress. 2010. ISBN 978-80-7362-856-7.

⁶⁸ RANDÁK J. A KOL., 2011.

⁶⁹ ŠMAHEL, F. *Husitské Čechy*. I. vydání. Praha: NLN, 2001. ISBN 80-7106-468-8, s. 477.

⁷⁰ LENKOVÁ, J., PAVLÍK, V., 2010, s. 265.

⁷¹ RANDÁK J. A KOL., 2011.

ukončena a rozhodnuto o svedení bity, kterou vzápětí ohlásily první salvy z palných zbraní.

Bitva byla zahájena a probíhala přesně podle plánů předáků panské jednoty, v jejímž čele stanul Diviš Bořek z Miletínka (husitský polní hejtman činný zejména ve Východních a Středních Čechách. Původně radikál a blízký spolubojovník Žižky, posléze přešel na umírněnou stranu a stal se odpůrcem radikálů).⁷²

Členové panské jednoty sesedli z koní a po krátké modlitbě začalo jejich vojsko předstírat ústup, setrvalo však k šiku chráněném vozovou hradbou. Radikálové byli touto nevídanou taktikou zaskočeni. Jejich hejtmani vydali rozkaz otevřít hradbu a napadnout prchající. Ve chvíli, kdy se bratři přiblížili k ustupujícím vozům, zasáhla je palba lehkého dělostřelectva, umístěného na ustupujících vozech. Následně se „panská“ vozová hradba rozevřela a do boje se vložila pěchota společně se záložním jízdním oddílem. Vojsko radikálů se obracelo na útěk zpět ke své hradbě, nebylo však dostatečně rychlé. Ve chvíli, kdy se bitva začala díky tomuto obratu příznivě vyvíjet pro panskou jednotu, uprchl z boje i se svým oddílem hejtman Jan Čapek ze Sán, který velel jižní jednotce tábořské obce. Jeho kvapný odchod z bojiště porážku radikálních vojsk zpečetil.

Následně se část podhejtmanů vzdala svým někdejšími spolubojovníkům z řad umírněných kališníků. Oba duchovní správci svazu – tábořský Prokop Holý i sirotčí duchovní vůdce Prokůpek – v bitvě zahynuli. Porážkou u Lipan byla zničena polní vojska, představující mobilní údernou sílu svazu radikálních husitů. Přesto se radikálům podařilo udržet města Tábor a Hradec Králové i menší základny, mocenské těžiště se přesunulo na stranu umírněných kališníků.⁷³

Všechny tyto kroky prozrazují, že husitství nebylo lipanskou srážkou poraženo a už vůbec ne zničeno. Lipany představovaly dějinnou křižovatku, začátek nové fáze, která je spojena s osobností Jiřího z Poděbrad.⁷⁴

⁷² RANDÁK J. A KOL, 2011.

⁷³ Tamtéž, s. 109.

⁷⁴ ČECHURA, J., 2000.

3.1.2 Basilejská (Jihlavská) kompaktáta

Papež ve spolupráci s králem Zikmundem Lucemburským a dalšími říšskými knížaty vyhlásil mezi lety 1420 - 1431 proti českým kacířům čtyři neúspěšné křížové výpravy. Po porážce té poslední, při níž křížácké vojsko prchlo roku 1431 v panice od Domažlic ještě předtím, než mohla bitva vypuknout, byl katolický svět donucen s husity jednat. Jejich zástupci byli pozváni na koncil do Basileje.

Po počáteční averzi, vycházející zejména z řad radikálů, se stoupenci všech husitských proudů dohodli v roce 1432 v Chebu na společném postupu při jednání s představiteli koncilu. Základem byla snaha o uznání čtyř pražských artikul pro Čechy a Moravu. S tímto požadavkem se husitská delegace dostavila roku 1433 do Basileje.

V průběhu jednání požadovali radikální husité prohlášení platnosti čtyř artikul pražských pro všechny obyvatele království českého a markrabství moravského, včetně katolíků. To zástupci koncilu odmítli a jednání se dostala do mrtvého bodu. Pragmaticky smýšlející husitská šlechta se spojila s Pražany i českými katolickými pány a 30. května 1434 porazila vojsko radikálů v proslulé bitvě u Lipan. Byla tak ukončena vojenská moc sirotčího a táborského svazu a jednání s koncilem mohla pokračovat.⁷⁵

Až po dvou letech, 5. července 1436, byla v Jihlavě slavnostně vyhlášena dohoda mezi husity a katolickým světem – tzv. Jihlavská kompaktáta, která na území českého království a markrabství moravského povolovala přijímání z kalicha a v oslabené formě i další tři požadavky artikul pro husitské obyvatelstvo.⁷⁶ *Toto oslabení však bylo tak podstatné, že původní smysl byl zcela vymýcen.*⁷⁷ České země se tak staly zeměmi dvojího lidu, který se mohl rozhodnout, zda se přihlásí k husitství, nebo ke katolickému vyznání.⁷⁸

⁷⁵ RANDÁK J. a kol. 2011.

⁷⁶ Tamtéž.

⁷⁷ PEKAŘ, J., 2011, s. 76.

⁷⁸ Tamtéž.

3.1.3 Jednota bratrská

Vzniká roku 1457 ještě před nástupem Jiřího z Poděbrad na český trůn, jako jedna z protestantských církví působící v Čechách. Zakladatelem byl bratr Řehoř, příbuzný Jana Rokycany, který odešel z Prahy, kde byl svědkem vnitřních krizí a zápasů o další směřování husitské církve. Podařilo se mu spojit několik drobných skupin stoupců učení Petra Chelčického (1390 - 1460). Chelčický byl Jihočeský zeman, jenž se podobně jako Hus vzepřel světským i duchovním autoritám své doby. On sám však husitství chápal především jako mohutné a duchovní hnutí, usilující o nápravu zlořádů panujících v tehdejší církvi a papežství jako její vůdčí instituce. Nikdy se ale neztotožnil s husitským radikalismem.⁷⁹

První členové Jednoty bratrské byli především sektáři, až později se církev dokázala v Čechách prosadit. Roku 1457 se Jednota usazuje ve vsi Kunvald, kde její členové v čele se sborem starších usilovali o život v souladu s biblickými ideály. Jednota se vyznačovala přísným dodržováním pravidel, jednou z podmínek členství byl nízký původ. Po roce 1490, vzniku nových významných středisek, byly odstraněny požadavky chudoby a možnost vstupu do jednoty se otvíral i pro měšťany a šlechtice.⁸⁰

Ke zhoršení postavení Jednoty bratrské i ostatních protestantských církví došlo během protireformace po bitvě na Bílé hoře roku 1620. Mnoho protestantů opustilo vlast, a ti co zůstali v Čechách, svou víru tajili. Tímto způsobem přežila celá staletí. Přesto většina členů Jednoty konvertovala ke katolicismu.

Stoupci jednoty byli pronásledováni, jak katolíky, tak kališníky, i Jiřím z Poděbrad, pro nějž představovali *heretiky*⁸¹ a také ohrožení. Protože Jednota bratrská začala v českém reformním hnutí v 15. století po pádu husitství sehrávat stále výraznější duchovní roli a stala se nakonec o století později ideovou protiváhou, jak katolicismu, tak kališnictví.⁸²

⁷⁹ Tamtéž.

⁸⁰ URBAN, O., 1991.

⁸¹ RANDÁK J. A KOL., 2011.

⁸² LIŠKA, V., 2009.

4. REFORMACE V ANGLII

Bývaly doby, kdy každý Angličan věděl, co znamená být Angličanem. Ne nutně to vždy znamenalo pít vědra čaje a tvářit se znuděně. Angličané si na sobě vždy nejvíce vážili své cti. Bývali nezdolní a bývali spolehliví. Slovo anglického gentlemana mívalo stejnou cenu jako slib zpečetěný krví.⁸³

John Wycliffe (1325 - 1384)

Byl anglický teolog na Oxfordské univerzitě a propagátor reformy římskokatolické církve. Římská církev prohlásila jeho učení za kacířské a jeho stoupence pronásledovala.⁸⁴

Z britkého karatele zlořádů se vyvinul v dogmatického novotáře, jehož učení podvracovalo v základech dosavadní církevní ústavu. Wycliffovo učení se nejvíce rozšířilo v Čechách a pojíc se tu s opravným směrem domácího původu, cele naplnilo svými myšlenkami české hnutí náboženské, známé pod jménem husitství.⁸⁵

Ač sám Wycliffe anglicky pravděpodobně nepsal, inspiroval řadu anglicky psaných polemických děl a rovněž i první ucelený překlad Bible z roku 1396.⁸⁶

Učení Wycliffovo – hlavní teze

Papalismus (papální systém: základní organizační zásada v katolické církvi. Podle ní je církev řízena papežem vybaveným všemi plnými mocemi v duchovní i administrativní oblasti.)⁸⁷

Wycliffe soudil, že pokleslá soudobá církev, v jejímž čele stojí papež a kardinálové, nemůže být pravou církví Kristovou. Členy pravé církve mohou

⁸³ PAXTON, J. *Angličané-portrét národa*. 1.vyd. Praha: Academia, 2006.

ISBN 80-200-1383-0, s. 9.

⁸⁴ ČORNEJ, P., 1995.

⁸⁵ PEKAŘ, J., 2011, s. 68.

⁸⁶ O'MORGAN, K. 2010.

⁸⁷ Tamtéž.

být jen opravdoví následovníci Kristovi. Kdo je předurčeným a tedy údem církve, lze poznat jen na jeho křesťanském životě. Kdo však je trvale ve stavu smrtelného hříchu, nemůže být pravým křesťanem, knězem, nebo papežem. Cílem tohoto učení bylo hledat ve věcech víry autority jiné, naprosto spolehlivé. Touto autoritou pro Wycliffa bylo právě Písmo svaté. Rozkazy církevních představených, učil Wycliffe, je třeba dbát jen potud, pokud jsou opodstatněné Písmem svatým, vše, co v učení a kultu nelze doložit Písmem, jsou nálezy lidské, jež jsou třeba odstranit. Tak Wycliffe zamítá některé svátosti, zpověď, očištec, odpustky, exkomunikace, přílišné ctění svatých a ostatků.⁸⁸

Ideologie papežské monarchie – v církevních záležitostech byla nejvyšší jurisdikce přiznávána papeži a v dobách Velkého schizmatu (*vícepapežství*) museli lidé přísahat poslušnost ne jednomu, ale i dvěma, nebo třem papežům současně.⁸⁹

Této problematice se Wycliffe věnoval v dílech *Summa de ente* (*Souhrnný spis o bytí*) a *Suma teologická*, již v těchto spisech v letech 1380 - 81 zformoval velmi mírně své kacířské myšlenky. Ty se pak naplno projeví v roce 1382, v 29 článkách Wycliffových, z nichž bylo 15 uznáno za bludařské. Jeho dílo bylo odsouzeno a byl nucen odejít do vyhnanství.⁹⁰

Lollardé

Lollard - ten kdo si vybírá určitý odlišný pohled na svět.

Lollardství - od výrazu lollaer (ten kdo mumlá modlitby).⁹¹ Bylo jediným významným heretickým hnutím, jaké se středověkou Anglií přehnalo. A Wycliffe byl jediným univerzitním učencem v dějinách středověkých herezí, který vyvolal lidové kacířské hnutí proti církvi. Jednalo se o značně důmyslný anglický myšlenkový program, který přikládal velkou váhu knihám a četbě. Za zakladatele je považován John Oldcastle.⁹²

⁸⁸ PEKAŘ, J., 2011, s. 68.

⁸⁹ O'MORGAN, K., 2010.

⁹⁰ GELBIČ M., SABOLČÁK T., MOTYČKA J. *Husité – Ktož su boží bojovníci* [online]. [cit. 2012-02-016]. Dostupné z WWW: <http://www.husitstvi.cz/ro37.php>

⁹¹ ELTON, G., *Angličané*. II. vydání. Praha: NLN, 2000. ISBN 80-7106-305-3, s. 93.

⁹² O'MORGAN, K., 2010.

Hnutí navazující na myšlenky Johna Wycliffa je charakterizováno několika stěžejními body. Především kladlo důraz na světský jazyk jako prostředek víry a kázání - traktáty byly sepsány v angličtině, nikoli v latině. Hnutí také prosadilo překlad Bible do angličtiny. To oslovilo především nižší vrstvy a také ženy, které byly do té doby pouhými nástroji církve a mužů – bez vlastní vůle. O svobodě slova však nemohla být ani řeč, natož myšlenka. Hnutí také odmítalo postavení kněží a zdůrazňovalo vztah mezi samostatnými věřícími a Bohem. V té době se také v Anglii poprvé začalo upalovat za kacířství.⁹³

⁹³ ELTON, G., 2000.

4.1 William Tyndale (1494 - 1536)

Pocházel z dobré a zámožné rodiny. Neuznával způsob šíření svobodomyšlných myšlenek, avšak věděl, že společnost, aby byla jednotná, potřebuje pevné základy, o něž by se mohla opřít. V těchto základech viděl především překlad Nového zákona do svého rodného jazyka - angličtiny. První vydání jeho překladu Nového zákona vyšlo roku 1525 a příštího roku následovalo druhé vydání, vytištěné v Kolíně. Později vyšlo pět knih Mojžíšových a ostatní části Starého zákona, které přeložil v Antverpách a Hamburku právě tak dobře jako Nový zákon.⁹⁴

Tyndale sám k tomu řekl: *Povahou Božího slova je to, že kdokoli ho čte, nebo i jen naslouchá, jak se o něm rozjímá a debatuje, stává se okamžitě každým dnem lepším a lepším, až vyroste v dokonalého člověka.*⁹⁵

Tyndalova práce se dostala až na anglické univerzity, kde se scházely různé spolky, aby si z ní mohli předčítat a debatovat. Toto vytržení však netrvalo příliš dlouho. Po vyjádření papeže, který s šířením bludných knih nesouhlasil, byla vykonána inkvizice a mnoho lidí bylo vězněno, pokutováno, či dokonce popraveno. I sám Tyndale byl nakonec chycen papežskými špehy, odsouzen a roku 1536 zardoušen.⁹⁶

*Vynález knihtisku učinil v západní Evropě převrat v šíření nových myšlenek protestantismu. Poptávka po Písmu v domácím jazyce neutichala, byla neodbytná a široká. Dokonce i Jindřich VIII. byl natolik osvícen, že si přál to schválit a oficiální anglická Bible v překladu Milese Coverdalea byla prvně vydána v roce 1535.*⁹⁷

⁹⁴ Poutníci-web křesťanské mládeže – Angličtí nonkonformisté [online]. [cit. 2012-03-04] Dostupné z WWW: <http://www.poutnici.com/anglicti-nonkonformiste.html>

⁹⁵ Tamtéž, [online]. [cit. 2012-03-04] dostupné z WWW: <http://www.poutnici.com/anglicti-nonkonformiste.html>

⁹⁶ Tamtéž, [online]. [cit. 2012-03-04] dostupné z WWW: <http://www.poutnici.com/anglicti-nonkonformiste.html>

⁹⁷ O'MORGAN, K., 2010, s. 219.

4.2 Thomas Wolsey (1475 - 1530)

Nepocházel ze šlechtické rodiny. Jen málo lidí se domohlo takového významu v rámci monarchie jako on. Od roku 1515 byl prvním ministrem Jindřicha VIII. Během svého působení u dvora v letech 1515 - 1529 dosáhl od krále postavení kancléře a předsedy královské rady. Církev mu také udělila doživotní hodnost legáta. Díky tomu se stal největší autoritou církve v Anglii. V rámci církve zastával funkci arcibiskupa yorského a roku 1515 byl jmenován kardinálem římskokatolické církve.⁹⁸ Do nepřízně krále se dostal kvůli zařizování rozvodu Jindřicha VIII. s Kateřinou Aragonskou.⁹⁹

K rozvodu bylo potřeba přesvědčit současného papeže Klimenta VII., že papežský dispens, který povoloval sňatek Jindřicha VIII. s Kateřinou Aragonskou je neplatný z důvodu naplnění předešlého sňatku. Požadoval-li Wolsey anulování tohoto sňatku, chtěl po papeži, aby přiznal, že církev pochybila, což nepřicházelo v úvahu.¹⁰⁰

Tím, že Wolsey nesplnil panovníkovo téměř nesplnitelné přání, byl s jeho církevní i politickou kariérou u dvora konec. Dnes 29. listopadu 1530 zemřel v Toweru. Po něm Jindřich VIII. jmenoval kancléřem Thomase Morea. Tento krok nicméně zcela ztroskotal vinou Moreovy zásadní neochoty podílet se na rozvodu krále s jeho první manželkou Kateřinou.¹⁰¹

⁹⁸ O'MORGAN, K., 2010.

⁹⁹ ELTON, G., 2000.

¹⁰⁰ WILLIAMS H. *Králové slunce*. 1.vyd. Praha: Euromedia group a.s.2010. ISBN 978-80-242-2484-8, s.149.

¹⁰¹ O'MORGAN, K., 2010.

4.3 Thomas Cromwell (1485 - 1540)

Do politiky se dostal díky známosti se šlechtickým rodem Boleynů, do něhož patřila i druhá manželka anglického krále Anna Boleynová. V lednu 1532 se stal druhým ministrem krále Jindřicha VIII. Postupem času se z něj se vypracoval na pozice vedoucího parlamentu, správce klenotů, králova sekretáře, lorda správce tajné pečeti, hraběte z Essexu a králova viceregenta (zastupoval by krále ve věcech duchovních, pokud by on sám nemohl, nebo se mu něco stalo). Byl hlavním tvůrcem královy politiky až do svého pádu roku 1540.¹⁰²

Jedním z Cromwellových úkolů bylo rozpuštění klášterů, které začalo v roce 1536. Důvody tohoto hromadného rozpouštění byly tři:

- 1) *Téměř všechny kláštery bez výjimky vázány věrností vůči mateřským institucím mimo Anglii, či Wales, to bylo nepřípustné.*
- 2) *Majetek získaný z konfiskace klášterů měl vzkřísit královské finance.*
- 3) *Jindřich si musel pomocí vydatně udělovaných výsad koupit loajalitu politický složek národa a odvrátit je od Říma k podpoře jeho reformace.*¹⁰³

Vznikl seznam nevyhovujících klášterů, kde se mniši měli chovat jako smilníci. Posléze byl majetek těchto klášterů rozebrán, rozprodán a králova pokladnice opět plná. Do roku 1539 tak bylo zrušeno na 560 klášterů. Některé byly přestavěny na katedrály nové víry, jiné zcela zničeny.

Cromwell byl považován za jednoho z největších státníků Anglie. Roku 1540 bylo proti němu zahájeno soudní líčení, ve kterém byl obžalován z velezrady. Král pojal podezření, že má Cromwell kontakty s francouzskými protestanty, a proto byl následně odsouzen k trestu smrti.¹⁰⁴

¹⁰² Tamtéž.

¹⁰³ O'MORGAN, K., 2010, s. 225.

¹⁰⁴ Tamtéž.

4.4 Thomas Cranmer (1489 - 1556)

Vliv luteránství ve 20. a 30. letech 16. století v Anglii sílil. Lutherovy knihy se dostaly na anglické univerzity, zejména na Cambridge, kde studoval právě Cranmer, který pocházel ze střední společenské vrstvy. Ke dvoru ho jako teologa a kněze přivedl Thomas Cromwell. Ovšem tento nenápadný muž na krále svými pokrokovými názory zapůsobil natolik, že od roku 1529 řešil králův rozvod a roku 1533 byl jmenován arcibiskupem z Canterbury. Stal se tak prvním oficiálně reformovaným kněžím u anglického dvora. Králova manželská rozluka s první ženou od ustanovení nového arcibiskupa šla velmi snadno. Anglie byla v té době v neustálé roztržce s Římem, proto nebylo na co čekat a anglický král zkrátka věděl, kdy na jaké místo dosadit toho správného člověka. Ustavení rady, kde byl rozvod schválen, bylo pouze formalitou.¹⁰⁵

¹⁰⁵ O'MORGAN, K., 2010.

5. PRŮBĚH REFORMACE V ANGLII

V polovině 16. století začalo do Anglie pronikat luteránství. Lutherovy myšlenky i knihy začaly pronikat na univerzity za velké pomoci Jindřichovy budoucí manželky Anny Boleynové, která svým smýšlením ovlivnila i samotného panovníka.

Tón anglické diplomacie však neurčovaly jen věroučné neshody, ale od roku 1527¹⁰⁶ i králova naléhavá potřeba rozvést se s Kateřinou Aragonskou. Nejenže byl Jindřich VIII. zamilovaný do Anny Boleynové, jedné z dvorních dam, ale také sám sebe přesvědčil, že sňatkem s vdovou po svém zesnulém bratrovi Arthurovi přestoupil boží zákon a právě v tom tkví důvod, proč mu nebylo dopřáno zplodit mužského dědice.¹⁰⁷ Hlavní překážkou rozvodu byla okolnost, že Jindřich VIII. se děsil mezinárodní ostudy. Trval na tom, aby mu rozvod přiznala nějaká kompetentní autorita v Anglii, tak by mohl své manželce odeprít zákonná práva a zastrašit své biskupské soudce.¹⁰⁸

Dřívější papežský dispens, který mu tento sňatek povoloval, se proto jevil jako dokument odporující biblickému poselství Mojžíšovy knihy Leviticus, která takovéto svazky zakazuje.¹⁰⁹

Aby si Jindřich VIII. při neochotě papežské stolice rozvod mu povolit zajistil, že v jeho případě bude možno rozhodnout bez ohledu na Řím, musel vládnoucímu papežovi Klimentu VII. dokázat, že výjimka udělená jeho předchůdcem papežem Juliem II. byla neplatná. Pak by se manželství automaticky ukončilo z toho titulu, že legálně nikdy neexistovalo. Tato strategie ovšem krále dovedla od manželského práva až ke zcela odlehlé a nesmírně citlivé sféře papežské moci. Byla-li výjimka Julia II. neplatná, nemohlo tomu být jinak, než že zástupci Boha na zemi nemají právo takého

¹⁰⁶ O'MORGAN, ., 2010.

¹⁰⁷ WILLIAMS, H., 2010, s. 149.

¹⁰⁸ O'MORGAN, K., 2010, s. 222.

¹⁰⁹ WILLIAMS, H., 2010.

nástroje vytvářet, a že papežové tudíž nejsou o nic lepší než ostatní lidští zákonodárci, kteří přestoupili svou pravomoc.¹¹⁰

Jindřich VIII. byl natolik dobrý teolog, aby věděl, že menšinový názor v tomto smyslu vsutku existuje. A byl také natolik egoistou, aby padl do osidel vlastní schopnosti přesvědčovat – zanedlouho už věřil, že papežská nadřazenost je šalba a klam, že je to trik, který si vymysleli lidé, aby připravili krále a císaře o jejich zákonná dědictví. Jindřich se zahleděl do dávných zlatých časů britské minulosti – do doby císaře Konstantina a krále Lucia I. Lucius ovšem nikdy neexistoval, byl to mýtus. Z Jindřichových velkých pramenů nicméně vysvitlo, že Lucius byl velkým vládcem. Prvním křesťanským králem Británie, který obdařil anglickou církev všemi jejími svobodami i majetkem a poté se obrátil na papeže Eleutheria s písemnou žádostí, aby mu poslal římské zákony. Papež však v odpovědi Luciovi objasnil, že římského zákona mu netřeba, protože má lex Britanniae (nejspíše zákony pro panovníky), podle nichž vládne jak církvi, tak království.

Rozvod, což je k nevíře, přivedl Jindřicha VIII. k přesvědčení, že jakožto král je nadřazen anglické církvi.¹¹¹

Nový arcibiskup z Canterbury Thomas Cranmer roku 1533 prohlašuje královo manželství za neplatné a téhož roku se král ženil s Annou Boleynovou. Římský papež Kliment II. reagoval na tento sňatek 23. března 1534 exkomunikací panovníka z církve. Po tomto aktu byl rozkol s Římem dovršen. Jindřich se ujal řízení politiky i vlády ve své zemi osobně.¹¹²

V listopadu roku 1534 pak byly přijaty tyto zákony:

- *Zákon annátech (poplatky z obročí- z duchodů spojených s církevním úřadem).*
- *Apelační zákon (vyhlašoval nové, imperiální postavení Jindřicha VIII., veškerá anglická jurisdikce, jak světská, tak duchovní pocházela od panovníka, nikoli od papeže).*
- *Zákon o supremátu (svrchovanou hlavou anglikánské církve je král, nikoli papež).*

¹¹⁰ O'MORGAN, K., 2010.

¹¹¹ O'MORGAN, K., 2010, s. 223.

¹¹² Tamtéž.

- První zákon o nástupnictví (pořadí v nástupnictví na trůn).
- Zákon o velezradě (kdo neuznal zákon o nástupnictví byl považován za zrádce).
- Zákon proti moci papeže.¹¹³

Král se tedy stal fakticky hlavou anglikánské církve. I když se panovník snažil řídit politiku sám, bylo to značně vyčerpávající. Roku 1540 byla proto ustanovena Tajná rada, čítající asi devatenáct členů, která pod dohledem koruny utvářela a prosazovala politiku. Spravovala také finance státní pokladny a koordinovala správní oblasti země. S vytvoření nové církevní vlády souvisel ještě jeden úkol - rozpustit kláštery, což bylo úkolem králova tehdejšího tajemníka Thomase Cromwella.¹¹⁴

Důvody k rozpuštění klášterů byli tři:

- 1) Kláštery byly vázány poslušností vůči Římu, což bylo v závislosti na apelačním a supremačním zákonu nepřístupné.
- 2) Královská pokladnice byla prázdná a konfiskace a následné rozprodání klášterů mocným hrabatům mělo poskytnout uspokojivou finanční injekci.
- 3) Jindřich si musel prostřednictvím získaných peněz koupit podporu politických složek národa, aby podpořili jeho reformaci.

Menší kláštery byly rozpuštěny roku 1536, ty větší o dva roky později. Důvodem byl údajně prostopášný život duchovních, a také uctívání falešných relikvií (plačící sochy, atd.), díky nimž duchovní dostávali almužnu od poutníků. Do listopadu 1539 bylo zrušeno na 560 klášterů. Jejich půda vynesla panovníkovi 132 000 liber a rozprodání zlatých a stříbrných nádob z těchto klášterů dalších 75 000 liber.¹¹⁵

Zisky byly brzy poté přeměny na stavbu šesti nových diecézí například Oxfordu, nebo Chesteru. Dále pak na zakládání katedrál nové luteránské víry, přičemž původní gotické stavby byly legálně pleněny. Další výdaje byly použity na Jindřichovy vojenské kolosální výdaje ve 40. letech 16. století.

¹¹³ Tamtéž, s. 223-224.

¹¹⁴ O'MORGAN, K., 2010, s. 225.

¹¹⁵ O'MORGAN, K., 2010.

Další vývoj anglické reformace opět ovlivnilo Lutherovo učení. Důkazy o tom podává zejména vyhlášení anglického vyznání víry pocházející z dob Jindřichova syna a nástupce Eduarda IV. Konfese zavedla přijímání pod obojí, kněžské manželství a latinskou službu nahradila jednodušším obřadem v angličtině. Ačkoli se vzniklé reformační církve lišily v řadě aspektů lze vysledovat rysy, které měly společné. Především zrušení závazku k římskému papeži, odmítání autority koncilu a odstranění celibátu. Míží také postavení kněží, jakožto prostředníků mezi člověkem a Bohem.¹¹⁶

¹¹⁶ ČORNEJ, P., 1995.

6. PROTIREFORMACE

První reakce církve na protestantismus

Římskokatolická církev roku 1534, po usednutí nového papeže Pavla III. na papežský stolec, reaguje na protestantismus v Evropě ustanovením Tovaryšstva Ježíšova (jezuité) pod vedením Ignáce z Loyoly. Toto uskupení se snažilo zbloudilé duše odvrátit od zlovolného Luthera, Kalvína a krále Jindřicha VIII.¹¹⁷

Jezuité začali zakládat duchovní koleje, kde se scházeli především mladí lidé, a kde Ignác se svými stoupenci poskytovali duchovní cvičení. Během několika dalších let řád systematicky ovládl prakticky celé školství. Pořádal církevní slavnosti a pouti, aby přilákal hodně zvědavců, kteří pak nadšeně poslouchali jeho kázání. Pro jejich velký úspěch se po celé Evropě na počest tohoto řádu začaly stavět nové kaple.

Ovšem jezuité nacházeli i své odpůrce a to nečekaně ze stran katolíků, které měli získávat. Bylo to především proto, že dogmatický kněz Ignác bral své poslání příliš vážně a každý neposvěcený amulet či kniha, která se mu nezdála dost křesťanská, končila v plamenech. Řádu piaristů zase vadilo, že mu jezuité sebrali prvenství v zakládání škol. Byli také veřejností obviňováni z manipulování s panovníky, jejichž byli častými zpovědníky a kaplany. Zkrátka postupem času jejich počáteční sláva začala upadat a celková christianizace vzala za své. Včetně hesla, které Tovaryšstvo Ježíšovo používalo: *Účel světí prostředky*. Přesto řád setrval ve své funkci až do roku 1773, kdy byl zrušen.¹¹⁸

¹¹⁷ KOLEKTIV AUTORŮ, 1999.

¹¹⁸ VOLNÝ, Z. *Toulky minulostí světa 6*. 1.vyd. Praha: Via facti, 2004. ISBN 8-239-2993-3.

Třicetiletá válka

Protireformace započínající své snahy v 16. století vrcholila během třicetileté války a doznívala až v 18. století.¹¹⁹

Třicetiletá válka (1618 – 1648) byla konfliktem probíhajícím na evropském kontinentu. Je vyvrcholením sporů mezi římskokatolickou církví a zastánci reformačního myšlení (luteránství, kalvinismus) v 16. – 17. století. Důležitou příčinou války byl také boj evropských zemí o politickou nadvládu. Počátek války zapříčinila revoluce stavů v zemích Koruny české proti králi Matyáši Habsburskému. Další mocenský souboj probíhal v Evropě mezi Nizozemím a Španělskem. Dnes je znám jako Nizozemská revoluce, která výrazně ovlivňovala také boje v Evropě a vstup katolické Francie na stranu protestantů.

Dne 24. října 1648 byl uzavřen Vestfálský, který ukončoval třicetiletou válku. Z tohoto aktu nejvíce získaly protestantské státy a Francie. V zemích České koruny došlo během války k tzv. Době temna. Toto období se vyznačuje úbytkem obyvatelstva - úmrtím ve válce nebo odchodem obyvatelstva kvůli náboženskému přesvědčení. Jedním z nejvýznamnějších Čechů, kteří odešli byl Jan Ámos Komenský.

Třicetiletá válka je považována za poslední velký náboženský konflikt v Evropě. Od této války již nikdy neproběhl takto komplexní střet, která by se odvolávala na náboženství.¹²⁰

¹¹⁹ VOLNÝ, Z. 2004.

¹²⁰ ČORNEJ, P., 1995.

6.1 Protireformace v Čechách

Rekatolizace v Čechách byla prováděna za spolupráce světské a církevní moci. První praktický návod, jak postupovat, byl sepsán roku 1620 po bitvě na Bílé hoře pražským arcibiskupem Janem Loheliem. Své názory shrnul do tří bodů - 1. právo převést fary výhradně na arcibiskupa 2. obsadit fary výlučně katolickými duchovními na královských statcích 3. předat pražskou univerzitu a nekatolická gymnázia jezuitům

Ferdinand II. Habsburský nebral posláni jezuitů na lehkou váhu, jako většina panovníků té doby nepřipouštěl, že by ho nebe mohla přivést jiná církev než římskokatolická k níž sám patřil. Venkovští lidé však rozdílů mezi katolíky a nekatolíky, které rozštěpily Evropu, příliš nerozuměli. Proto změnu vnímali v úplně jiné rovině – místo strohých obřadů jim bylo nabízeno barvitější prožívání víry.

Další opatření rekatolizace následovala v dubnu roku 1624, kdy byl vydán císařský patent, kterým se v Čechách povolovalo pouze římskokatolické náboženství. Patent dále nepovoloval královským městům přijímat nekatolické obyvatele a také zakazoval nekatolíkům vykonávat živnost. V témže roce byla zřízena první rekatolizační komise, která zjišťovala, jak probíhá vypovídání nekatolických kněží z far. Rekatolizační opatření byla definitivně začleněna do české ústavy v letech 1627 – 1628. Tajní nekatolíci se udrželi jen ve východních a severních Čechách.¹²¹

¹²¹ RANDÁK, J. A KOL., 2011

6.2 Protireformace v Anglii

Po smrti krále Jindřicha VIII. nastupuje na trůn jeho jediný nezletilý syn Eduard IV., který roku 1553 náhle umírá. Na trůn dosedá jeho nevlastní sestra a dcera Kateřiny Aragonské Marie I. Po jejím nástupu na trůn se reformace zcela zastavila, z důvodu královnina katolického vyznání zděděného po matce. Mariiným cílem bylo opětovné spojení Anglie s Římem. Protestantská církev byla likvidována, oficiálním náboženstvím Anglie se znovu stává katolicismus. Církev je podřízena římskému papeži. Na popravišti přitom končí mnoho protestantů, mimo jiné i Thomas Cranmer, jehož na hranici následovalo nejméně 287 osob. Mnoho dalších zemřelo v žaláři. Kvůli této násilné rekatolizaci si tato katolická královna vysloužila přezdívku Krvavá. Marie I. Tudorovna umírá roku 1558 a na Anglický trůn dosedá její nevlastní sestra Alžběta I., která byla dcerou Anny Boleynové. Pro Anglii to znamená anulaci Mariiny snahy o návrat ke katolicismu, Alžbětiným protestantským vyznáním. Současná královna obnovuje platnost náboženských zákonů svého otce Jindřicha VIII., znovu ustanovuje královský supremát, rozchází se s Římem, povoluje přijímání podobojí, ale nic víc. Nakonec se anglikánská církev stává pilířem alžbětinského státu, i když není prosazována tak radikálně jako za vlády Jindřicha VIII. Úmrtím Alžběty I. (tzv. panenské královny) roku 1603 končí Tudorovská Anglie.¹²²

¹²² O'MORGAN, K., 2010.

7. ČESKÁ A ANGLICKÁ REFORMACE - KOMPARACE

Reformní myšlenky vznikly v Anglii dříve než-li v Českých zemích. Na jejich počátku stanul John Wycliffe se svým myšlenkovým principem kritiky papežské teokracie, mezinárodním valdenstvím a mezinárodním chiliasmem. Wycliffovy názory přinesly do Prahy univerzitní učenci. Mistr Jan Hus, rektor Pražské univerzity na ně od roku 1402 navazoval svým kázáním o pokleslosti církve v Betlémské kapli. Husovy myšlenky se staly základem husitského revolučního hnutí (1419 - 1437).

Jan Hus přichází s nápadem přeložit Bibli z latiny do češtiny, což ke konci 16. století uskutečňuje Jednota bratrská. Počátkem 17. století je vydána kompletní Bible Kralická psaná v češtině. Díky Husovu nápadu začalo studium Bible probouzet jednotlivce k aktivní činnosti, což vedlo samostatnějším myšlení. William Tyndale vydává první překlad Nového zákona v Angličtině. Rok poté 1526 následuje druhé vydání tištěné v Kolíně. Na to reaguje již protestantsky smýšlející panovník Jindřich VIII. podporující překlad Bible od Milese Coverdalea roku 1535.

V letech 1419 – 1437 probíhá v Čechách revoluce navazující na myšlenky mistra Jana Husa známá pod názvem husitské revoluční hnutí. Toto hnutí reagovalo na násilnou smrt Husa, který byl odsouzen za kacířství a 6. července 1415 upálen v Kostnici. V Anglii ke konci druhé poloviny 14. století vzniká hnutí navazující na myšlenky Johna Wycliffa známé pod názvem Lollardé. Jejichž myšlenkový program přikládá velkou váhu knihám a četbě.

Roku 1457 vzniká v Kunvaldě vedle kališnické další reformovaná církev v Čechách – Jednota bratrská., jejímž zakladatelem byl bratr Řehoř. Členové Jednoty ve svém myšlení navazovali na názory Petra Chelčického. Jednota se vyznačovala přísným dodržováním pravidel.

V Anglii roku 1534 vzniká samostatná anglikánská církev, odtržená od Říma, vedená ve věcech církevních i světských panovníkem Jindřichem VIII. Mezi důvody vzniku anglikánské církve patří rozšíření luteránství a přechod panovníka od římskokatolického vyznání k protestantismu. Dále pak rozvod s první manželskou Kateřinou Aragonskou. V listopadu 1534 anglický parlament vydává zákony zaštiťující anglického panovníka, jako hlavu anglikánské církve. Byly to zákony o annatech, apelační zákon, zákon o supremátu, zákon o nástupnictví, zákon o velezradě a zákon proti moci papeže.

Léta 1550 - 1620 značí vypracování a probojování České konfese, což byl nábožensko-politický program, společné vyznání víry dohodnuté mezi českou luteránskou, novoutrakvistickou a českobratrskou šlechtou, předložené na sněmu roku 1575 Maxmiliánovi II. Panovník pod tlakem okolností českou konfesi ústně potvrdil, avšak později odvolal. Česká konfese byla potvrzena až Rudolfem II. roku 1609 a po bitvě na Bílé hoře zrušena Ferdinandem II. Další opatření rekatolizace následovala v dubnu roku 1624, kdy byl vydán císařský patent, kterým se v Čechách povolovalo pouze katolické náboženství. Patent dále nepovoloval královským městům přijímat nekatolické obyvatele a zakazoval nekatolíkům vykonávat živnost. V témže roce byla zřízena první rekatolizační komise. Rekatolizační opatření byla definitivně začleněna do české ústavy v letech 1627 – 1628.

Po Jindřichově smrti nastupují na trůn jeho potomci, Eduard VI., Marie I. a Alžběta I. Mariin pokus o navrácení protestantské Anglie k římskokatolické víře končí neúspěchem. V roce 1558 nastupuje na trůn Alžběta, která svou politiku obrací zpět k myšlenkám svého otce. Avšak ne, tak radikálně.

Komparací těchto dvou na sobě do jisté míry závislých událostí, se studentka snažila o porovnání dějových úseků, které si byly v některých myšlenkách podobné. Studentka se v práci pokoušela nastínit především myšlenku jednoty společnosti, která se snažila prosadit nový řád a vymanit se z područí středověkému způsobu života, který byl omezován církevními pravidly. V husitském revolučním hnutí a aktu založení anglikánské církve, tak můžeme spatřovat první jiskry svobodného myšlení člověka.

ZÁVĚR

Tato bakalářská práce se věnuje anglické a české reformaci. Úvodní kapitola je věnována obecným příčinám vzniku reformace v Evropě. Od pozdního středověku je postupováno chronologicky k počátkům novověku, který zahrnuje nové myšlenkové směry renesanci a humanismus. Zahrnuty jsou i sociální aspekty předreformační společnosti a vláda panovníků v Českých zemích a ostrovní Anglii.

Druhá kapitola podrobněji popisuje myšlenky mistra Jana Husa, jeho život, boj o odpustky, literární tvorbu a jeho smrt v Kostnici. Následně je popsán vznik husitského revolučního hnutí, které svými myšlenkami navazuje na učení mistra Jana Husa.

Následující kapitola je věnována myšlenkám hlavních osobností spojených s reformací v Anglii. K těmto osobnostem patří John Wycliffe, William Tyndale, Thomas Wolsey, Thomas Cromwell a Thomas Cranmer. Na tuto kapitolu přímo navazuje kapitola následující věnovaná průběhu reformace v Anglii a s tím spojený vznik anglikánské církve.

Zásadními kapitolami práce jsou šestá a sedmá, přičemž předposlední z kapitol se zaměřuje na reakci církve na vznik protestantismu. Odezvou byla protireformace v obou zemích. Závěrečná část práce je věnována celkovému shrnutí a porovnání příčin, průběhů a důsledků reformací.

Nalézt potřebné informace pro popis obou reformací nebyl úkol obtížný. Za hlavní úskalí práce bylo považováno porovnávání dvou dějinných událostí. Udržet si objektivitu v případě, kdy má člověk přirozené tendence vše komentovat, je vskutku nelehké. Přesto se studentka snažila porovnat jednotlivé úseky reformací tak, aby z nich bylo patrné, že ač se jednalo o země tak rozdílné, spojovala je podobná myšlenka. Společnost má totiž jednu úžasnou vlastnost, když ji někdo nebo něco ohrožuje dokáže se semknout a bránit se.

V případě, že by studentce bylo umožněno později v práci pokračovat a mohla ji dále rozvíjet, zaměřila by se na rozšíření a podrobnější průzkum tématu.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Monografie

ČECHURA J. *České země v letech 1378-1437*. I.vydání Praha:Libri, 2000.
438 s. ISBN 80-85983-98-2

ČORNEJ, J., *Dějiny evropské civilizace*. I.vydání. Praha: Paseka, 1995. 372 s.
ISBN 80-7185-010-1

DAWSON, CH. *Rozdělení, nebo reforma západního křesťanstva*. I. vydání.
Praha: Vyšehrad, edice Historica, 1998. 240 s. ISBN 80-7021-243-8

DRESLER, J. *Masarykova abeceda*. I.vydání. Praha: Melantrich, 1990. 229s.
ISBN 80-7023-069-X

ELTON, G. *Angličané*. II. vydání. Praha: NLN, 2000. 260 s. ISBN 80-7106-
305-3

KALIVODA, R. *Husitská epocha a J.A.Komenský*. I.vydání. Praha: Odeon
1992. 312 s. ISBN 80-207-0341-1

KEJŘ, J. *Hus známý i neznámý*. I.vydání. Praha: karolinum, 2009. 136 s. ISBN
978-80-246-1643-8

KOLEKTIV AUTORŮ, *Československé dějiny v datech*. I.vydání. Praha:
Svoboda 1968. 711 s. 25-090-86

KOLEKTIV AUTORŮ. *Renesance a reformace od r. 1500-1592*. I. vydání.
Praha: Jan Vašut, 1999. 157 s. ISBN 80-7236-018-3

LENKOVÁ, J., PALÍK, V., *Největší vojevůdci v české historii*. I.vydání.
Frýdek-Místek: Alpress. 2010. 345 s. ISBN 978-80-7362-856-7

LIŠKA, V. *Husitství-lesk a bída české reformace: Pád národního mýtu*. I. vydání. Praha: Fontána, 2009. 182 s. ISBN 978-80-7336-496-0

MACEK, J. *Odkazy pokrokových osobností naší minulosti-Jan Hus*. II. vydání. Praha: svobodné slovo, 1963. 206 s. ISBN 32-019-63)

O'MORGAN, K. *Dějiny Británie*. I. vydání. Praha: NLN, 2010. 656 s. ISBN 978-80-7106-432-8

PAXTON, J. *Angličané-portrét národa*. I. vydání. Praha: Academia, 2006. 355 s. ISBN 80-200-1383-0

PEKAŘ, J. *Dějiny naší říše*. II. vydání. Praha: Elka Press 2011. 209 s. ISBN 978-80-87057-11-7

RANDÁK, J. A KOL. *Dějiny českých zemí*. 1.vydání. Praha: Knižní klub, 2011. 432 s. ISBN 978-80-242-3205-8

ŠMAHEL, F. *Husitské Čechy*. I.vydání. Praha: NLN, 2001. 758 s. ISBN 80-7106-468-8

URBAN, O., *České a slovenské dějiny do roku 1918*. I.vydání. Praha: Svoboda. 1991. 263 s. ISBN 80-205-0193-2

VOLNÝ, Z. *Toulky minulostí světa 6*. I. vydání. Praha: Via Facti, 2004. 222 s. ISBN 8-239-2993-3

WILLIAMS, H. *Králové slunce*. I.vydání. Praha: Euromedia Group k.s., 2010. 254 s. ISBN 978-80-242-2484-8

INTERNETOVÉ ZDROJE

Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů - *zázrak Bible svaté* [online]. [cit. 2012-03-04]. Dostupné z WWW:
<http://www.lds.org/conference/talk/display/0,5232,23-18-707-29,00.html>

GELBIČ, M., SABOLČÁK, T., MOTYČKA, J. Husitství - *Ktož su boží bojovníci* [online]. [cit. 2011-12-16]. Dostupné z WWW:
<http://www.husitstvi.cz/>

Historia blog - *Raný novověk v českých zemích*. [online] [cit. 2012-06-08].
Dostupné z WWW: <http://historia.blog.cz/0804/ranny-novovek-v-ceskych-zemich>

Poutníci-web *křesťanské mládeže* [online]. [cit. 2012-03-04] Dostupné z WWW: <http://www.poutnici.com/anglicti-nonkonformiste.html>

Světová náboženství-*Křesťanství, protestantství*. [online]. [cit. 2012-06-01].
Dostupné z WWW: <http://www.svetova-nabozenstvi.cz/protestantstvi/>

Jméno autora: Kateřina Herdová

Obor: Sociální a mediální komunikace

Forma studia: prezenční

Název práce: Anglická reformace x Česká reformace

Rok: 2012

Počet stran textu bez příloh: 46

Celkový počet stran příloh: 0

Počet titulů české literatury a pramenů: 20

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 0

Počet internetových zdrojů: 5

Vedoucí práce: PhDr. Hugo Schreiber